

Ion Taloș la aniversare
sau
despre excelență în etnologia românească

Aceste rânduri s-au ivit în luna mai, care, pentru majoritatea filologilor, se află sub semnul lui Blaga... Încercând să pregătesc o lucrare pentru Festivalul Internațional „Lucian Blaga”, desfășurat în fiecare an, la începutul lui florar, în Lancrăm, am recitat *Antologia de poezie populară*¹, care îmbină, într-un echilibru aproape geometric, ideea autenticului cu cea a esteticului, ponderea deținând-o, totuși, valoarea artistică a creației orale. Razant,

gândul mă poartă la forma și scopul pe care Lucian Blaga le-ar fi conferit cu adevărat acestei *antologii* și, implicit, la unul dintre puținii martori care au asistat la elaborarea acesteia – cercetătorul Ion Taloș de la Arhiva de Folclor întemeiată de Ion Mușlea. Caut printre numeroasele e-mailuri pe care le-am schimbat în ultimii ani cu etnologul stabilit la Köln, amintindu-mi că îmi trimisese cândva un text intitulat *Cu privire la geneza antologiei de lirică populară a lui Lucian Blaga*². Descopăr că, într-adevăr, materialul pune într-o cu totul altă lumină antologia, oferind noi chei de lectură și răspunsuri pertinente la multiplele întrebări retorice ale editorului, cu certitudinea celui care, la doar 23 de ani, în calitate de cercetător stagiar pe lângă Ion Mușlea, fusese rugat de Poet să-i semnaleze texte lirice mai deosebite, demne de a fi selectate pentru antologie. Mai mult decât atât, Blaga, întors de la Berna – unde avusese succes cu poezia populară –, i-a mărturisit că și-ar dori ca antologia să fie tradusă în limba germană... Zeci de ani mai târziu, fără să-i fi făcut vreo

¹ Lucian Blaga, *Antologie de poezie populară*, ediție îngrijită de George Ivașcu, ilustrată de Miha Vulcănescu, București, Editura pentru Literatură, 1966.

² Ion Taloș, *Cu privire la geneza antologiei de lirică populară a lui Lucian Blaga*, în *Viața literară la Cluj. Evocări, medalioane, amintiri, cronologie*, coord. Irina Petraș, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2013, p. 70-81.

promisiune, Ion Taloș, alături de colegii săi de la Universitatea din Köln, Artur Greive și Gerda Schüler, a materializat dorința poetului într-o salutară ediție bilingvă³.

Las o perioadă să se decanteze toate aceste noi informații și constat că, de cele mai multe ori, e-mailurile venite de la Ion Taloș se constituie în veritabile surse bibliografice, în diverse sugestii pentru cercetare, în idei noi și eventuale proiecte... Întrebarea care se naște inevitabil este: suntem și noi, reprezentanții generațiilor de astăzi, destul de receptivi încât demersurile noastre științifice să includă, cândva, și gândurile neduse până la capăt ale magiștrilor noștri? Dar, din fericire, după cum însuși Blaga afirmase, ardelenii își duc întotdeauna gândurile până la capăt (singuri sau în echipă, cu puterile proprii sau cu cele investite în discipoli...). Acest lucru mi-l amintise profesorul meu de folclor, Ilie Moise, atunci când mi-a sugerat să îi scriu pentru prima dată etnologului Ion Taloș, să-l felicităm pentru apariția în emisiunea *Ar(t)delenisme*. Căci, da, profesorului Ilie Moise îi datorez începutul corespondenței mele electronice cu Ion Taloș, precum îi datorez și primele tangențe cu opera eminentului cercetător clujean. În studenție, fără experiența științifică necesară, am remarcat totuși importanța unor volume precum *Gândirea magico-religioasă la români. Dicționar* (2001), „*Cununia fraților*” și „*Nunta Soarelui*” sau *incestul zădărnicit în folclorul românesc și universal* (2004) și am intuit monumentalitatea monografiei *Meșterul Manole. Contribuție la studiul unei teme de folclor european* (1973, 1997), confirmată prin cele afirmate de Ovidiu Bîrlea în *Istoria folcloristicii românești* sau în corespondența acestuia, pe care am avut prilejul să o editez:

„Ți-o recomand, e bună, solidă și serioasă, cum nu prea se scriu în acest domeniu”⁴ – îi scria Bîrlea nepoatei sale, Doina Blaga sau „Poți să exclami cu toată mulțumirea: *ecce opus!* Și cei de la bursa Humboldt pot fi satisfăcuți pe deplin că de data aceasta nu și-au mâncat pita în zadar. Ion Mușlea și Lucian Blaga nu mai sunt să se bucure în maniera dată pământenilor, dar cred că în clipele dumitale de intensă comuniune spirituală cu amintirea lor, vei percepe exprimarea mută a mulțumirii lor... postume: e suprema satisfacție pe care o poate avea un om.”⁵

³ Lucian Blaga, *Antologie de poezie populară/ Volksdichtung. Eine Anthologie*, ediție îngrijită și traduceri de Ion Taloș, Artur Greive și Gerda Schüler, București, Editura Humanitas, 1995.

⁴ *Corespondență Ovidiu Bîrlea – Doina Blaga*, ediție îngrijită și adnotată de Andreea Buzaș, prefață de Ilie Moise, Alba Iulia, Editura Centrului de Cultură „Augustin Bena”, 2017, p. 76.

⁵ *Ovidiu Bîrlea – Ion Taloș. Corespondență 1963-1977*, ediție îngrijită de Andreea Buzaș, introducere și note de Ion Taloș, Alba Iulia, Editura Centrului de Cultură „Augustin Bena”, 2017, p. 182.

Dacă într-o scrisoare din 3 noiembrie 1969, Petru Caraman îl sfătuia:

„Mai lăsați și pe mai târziu și adăugați la viitoarele ediții ceea ce nu ați putut spune acum. Și pe mine m-a atras, ca o irezistibilă vrajă, problematica *Meșterului Manole*. [...] E prea tulburător și prea adânc subiectul, așa cum îl văd eu, iar primejdia înecului e iminentă chiar pentru cei mai buni înotători...”⁶,

imediat după apariția *Meșterului Manole*, în 20 aprilie 1973, Mircea Eliade îi confirma primirea cărții:

„Dragă domnule Taloș, am primit acum câteva zile *Meșterul Manole*. [...] Este, cert, monografia definitivă, cel puțin pentru generația D-tale și cea care se pregătește de lucru. Inutil să încerc a comenta, aici, calitățile cărții. Voi încerca să o prezint, împreună cu alte publicații etnografice și folcloristice românești, într-o recenzie mai lungă, probabil în *History of Religions*. Încă o dată, mulțumiri și felicitări! Al D-tale Mircea Eliade.”⁷

Peste ani, am recunoscut aceeași rigoare științifică, aceeași limpezime, dar și unicitate, a ideilor așternute pe hârtie, în cărțile de autor mai recente⁸, pe care Ion Taloș le trimite întotdeauna în trei exemplare, cu dedicație, pentru cei trei prieteni sibieni, așa cum îi place să ne alinte pe mine și pe profesorii Amalia Pavelescu și Ilie Moise.

Acceptând invitația noastră de a face parte din colegiul de redacție al periodicului „Studii și comunicări de etnologie”, deoarece aveam nevoie de nume cu rezonanță pentru acreditarea acestuia, Ion Taloș a devenit colaborator permanent al revistei sibiene, îmbogățindu-i paginile cu teme dintre cele mai interesante, europene și variate, vizând *legenda antică* „*Leul cu spin în talpă*”, *Enciclopedia franceză și folclorul*, *Etnologia europeană în jurul anului 1800*, *Opera lui Ovidiu Bîrlea în mari biblioteci din străinătate*, *Răspunsurile la Chestionarele Odobescu și Hasdeu*.

Receptiv la noi proiecte editoriale, a contribuit cu studii la apariția unor sinteze ale institutului nostru, *Din etnologia germanilor din România* (2017) sau *Studii de etnologie. In honorem prof. univ. dr. Ilie Moise* (2018), încurajându-ne întotdeauna în demersul științific, fiindu-ne mereu aproape, o prezență pe cât de discretă, pe atât de fermă și evidentă... De altfel, toată

⁶ Andreea Buzaș, *Petru Caraman și Ion Taloș în corespondență. Considerații pe marginea unor scrisori inedite*, în „Studii și comunicări de etnologie”, tomul XXXIII/2019, p. 20-21.

⁷ Ovidiu Bîrlea – Ion Taloș. *Corespondență 1963-1977...*, p. 190.

⁸ *Omul și leul. Studiu de antropologie culturală* (2013), *D'Italica à Sarmizegetusa: réflexions sur la culture populaire romane* (2016), *Folclor spaniol/sefard în România. File de istorie culturală* (2017).

această fervență l-a călăuzit și îl va călăuzi întreaga viață pe Ion Taloș, indiferent că se află în România sau în Germania, peste tot pe unde trece lăsând un plus de valoare.

Un sprijin aparte ne-a oferit în demersurile noastre de a marca așa cum se cuvine Centenarul nașterii lui Ovidiu Bîrlea, într-o rubrică specială în „Studii și comunicări de etnologie”. Apoi, puțin câte puțin, ca o continuare firească a preocupărilor mele de a edita corespondența folcloristului de la Mogoș cu nepoata sa, profesoara Doina Blaga de la Sibiu, s-a conturat una dintre cele mai frumoase și mai fructuoase dintre colaborările mele de până acum, aceea la volumul *Ovidiu Bîrlea – Ion Taloș. Corespondență 1963-1977*. Publicarea scrisorilor, fără nici o modificare, reprezintă, în primul rând, un real exercițiu de sinceritate... un omagiu adus de Ion Taloș magistrului și prietenului Ovidiu Bîrlea, căruia a reușit să-i contureze, în *Introducerea* acestei ediții, unul dintre cele mai complete și mai edificatoare portrete de până acum, o adevărată schiță monografică a vieții și activității cunoscutului folclorist. De altfel, Ion Taloș se numără printre cercetătorii care au scris cel mai mult despre Ovidiu Bîrlea, atât înainte cât și după 1990⁹, oferind „o cu totul altă imagine a marelui folclorist, aceea a unui om oarecum aspru, dar drept, sincer, dușman al șmecheriei (căreia i-a căzut victimă), atent și sensibil față de alții, cu un psihic complex, plin de nuanțe necunoscute și chiar nebănuite”¹⁰.

În urma acestei colaborări cu Ion Taloș, am avut ocazia să descopăr un cercetător riguros, neobosit, dornic de a cunoaște lucruri noi, dar și un om jovial, un spirit tânăr, atent la tot ce-l înconjoară. Deși ne-am văzut doar de două ori (la Centenarul profesorului Gh. Pavelescu, în 2015 și la Zilele academice clujene, în 2018, când, alături de soție și de cumnată, au întâmpinat sibienii ca pe niște vechi și buni prieteni), a fost de ajuns să-i remarc ținuta elegantă, firescul gesturilor, zâmbetul cald, prezența activă în cadrul conferințelor, curiozitatea, încântarea cu care comunica și discreția cu care ne oferea sugestii dintre cele mai originale. Datorită lui Ion Taloș mi-am format o întregă rețea de prieteni din generații apropiate, am intrat în legătură cu o serie de cercetători consacrați în diverse domenii umaniste și chiar am putut publica în revista „Fabula”. Toate acestea fac din Ion Taloș un om care unește oamenii și pe care e-mailurile noastre îl găsim mereu prompt, în fața computerului, fie

⁹ Amintim, în acest context, doar: *Ovidiu Bîrlea (1917-1990)*, în „Fabula”. Zeitschrift für Erzählforschung, Göttingen, 31, Heft 3-4, 1990, p. 318-320; *O operă impresionantă*, în „Discobolul”, nr. 121-122-123, 2008, Alba Iulia, p. 176-187; *Ovidiu Bîrlea și romanitatea folclorului nostru*, în „Discobolul”, nr. 235-236-237, 2017, p. 177-185; *Opera lui Ovidiu Bîrlea în mari biblioteci din străinătate*, în „Studii și comunicări de etnologie”, tomul XXXI/2017, Sibiu, p. 11-19; *Petru Caraman și Ovidiu Bîrlea în corespondență*, în „Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei”, 2017, p. 357-365.

¹⁰ Ion Taloș, *Înțepăturile ariciului – Un secol de la nașterea lui Ovidiu Bîrlea*, în „România literară”, nr. 30-31 / 14.07.2017-20.07.2017.

că se află la Cluj sau la Köln, ca pe un adevărat punct de referință al etnologiei românești.

Dacă ar fi să mă joc puțin cu lunile anului, aș da fila calendarului meu filologico-etnologic și aș așeza luna *iunie* sub semnul lui *Ion Taloș* – cel ce a dobândit, de la timpul în care s-a născut¹¹, o inconfundabilă solaritate, atât în latura sa umană, cât și în cea creatoare.

La mulți ani, stimate domnule Taloș!

Andreea BUZAȘ

¹¹ Ion Taloș s-a născut la 22 iunie 1934 în Prodănești, județul Sălaj.
 1953-1957: Studii: Limba și literatura română la Universitatea „V. Babeș”, Cluj;
 1957-1986: Cercetător și șef al Secției de Etnografie și Folclor din cadrul Centrului de Științe Sociale – Filiala Cluj a Academiei Române;
 1966-1967 și 1970: Bursier al Fundației „Alexander von Humboldt” la Freiburg (Breisgau);
 1970: Obține titlul de doctor al Universității din București;
 1978-1983: Lector de limba și literatura română la Institutul de romanistică la Universității din Köln;
 1980-1984: Editor al „Anuarului de Folclor”; inițiator și coordonator al unor proiecte științifice exhaustive, precum dicționarul-tezaur al proverbelor românești, maghiare și săsești din Transilvania;
 1993: Habilitarea la Universitatea din Köln;
 1986-2001: Docent privat și profesor universitar de literaturi populare romanice la Universitatea din Köln;
 2001-2008: Profesor invitat al Facultății de Studii Europene a Universității „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca;
 Principalele domenii științifice de interes: folclor literar românesc (balade, colinde, proverbe, istoria folcloristicii), folclor romanic (balade spaniole, folclorul sefarzilor ș.a.).